

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

VOLNÝ ČAS Z POHLEDU KLIENTA DIAGNOSTICKÉHO ÚSTAVU PRO MLÁDEŽ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Jakub Hroch
Název katedry:	Katedra pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Marie Ortová
Studijní program:	B 7508 Sociální práce
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání:	2009

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem „ Volný čas z pohledu klienta diagnostického ústavu pro mládež „ napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 28.5.2009, Jakub Hroch

Hroch Jakub, Volný čas z pohledu klienta diagnostického ústavu, Praha, 2009, 75 stran

ANOTACE

„Volný čas z pohledu klienta diagnostického ústavu pro mládež „

Hlavním záměrem práce je uvést pohled na vnímání volného času očima klienta diagnostického ústavu pro mládež.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol, které obsahují informace týkající se volného času obecně, vztahu volného času rodiny a mladistvého člověka, vnímání volného času dospívajících. V poslední kapitole jsou uvedeny informace o diagnostických ústavech po stránce organizační, pozornost je věnována organizaci volného času uvnitř instituce.

Praktická část obsahuje šest rozhovorů s klienty diagnostického ústavu. Rozhovory jsou věnovány autentickému vnímání volného času, jeho organizace a množství uvnitř zařízení. Vše je posuzováno pohledem klienta.

V závěru je uvedeno vyhodnocení celé práce spolu s odkazem na literaturu.

Klíčová slova:

Volný čas, mladistvý, ústavní výchova, ochranná výchova, diagnostický ústav

ANNOTATION

„ Leisure time in perception of a youngster client of a diagnostic institution „

Main idea of this work is to show the look of the perception of the leisure time of youngsters in the diagnostic institution.

Teoretical part is divided into four chapters which are about the general leisure time, a relationship of the leisure time of the family and youngster who grows up inside the family. There are also information about diagnostic institution in generally and some detailed information about leisure activities inside the institution.

Practical part of this work is built from six interviews with clients in the diagnostic institution. It was interviewed about the leisure time and it's perception in the eyes of the youngsters.

At the end there is an evaluation of the whole work together with my own idea of this youngsters inside the diagnostic institution.

There is a list of read books used during writting of this work.

KEY WORDS:

Leisure time, youngster, institutional education, protective education, diagnostic institution

Touto cestou chci poděkovat paní Mgr. Marii Ortové za pomoc a odborné vedení této práce, dále panu PaedDr. Jaroslavu Dvořákovi, řediteli diagnostického ústavu pro mládež Lublaňská 33, Praha 2 za ochotu a vstřícnost při tvorbě praktické části této práce. Velký dík patří také celému kolektivu výchovných pracovníků diagnostického ústavu. S jejich pomocí a podporou se mi podařilo získat materiál pro tuto práci. Děkuji také všem ostatním, kteří mě při psaní této práce podporovali a pomohli mi když bylo třeba.

OBSAH

Prohlášení	2
Anotace	3
Poděkování	4
Obsah	5
ÚVOD	7
1. VOLNÝ ČAS	11
1.1 Volný čas	11
1.2 Různé pohledy na volný čas	13
1.3 Subjektivní vnímání pojmu „volný čas„	15
2. RODINA A VOLNÝ ČAS.....	17
2.1 Společné trávení volného času	17
2.2 Neúplná rodina	20
3. VOLNÝ ČAS VE VNÍMÁNÍ MLÁDEŽE A DOSPÍVAJÍCÍCH	25
3.1 Věkové kategorie (9-12, 12-16, 16-19)	25
3.1.1 Věková kategorie 10 – 13 roků	25
3.1.2 Věková kategorie 13 – 16 roků	26
3.1.3 Věková kategorie 16 – 19 roků	28
3.2 Organizované volnočasové aktivity dle věku	30
3.2.1 Organizované volnočasové aktivity ve věku 16 –19 roků	32
4. VOLNÝ ČAS KLIENTŮ UMÍSTĚNÝCH V DÚM	35
4.1 Diagnostický ústav pro mládež (DÚM)	36
4.1.1 Režim dne v DÚM	38
4.1.2 Bodový systém v DÚM	39
4.1.3 Vnímání volného času samotnými klienty DÚM	40
4.2 Režim dne u klientů finské organizace	42

PRAKTICKÁ ČÁST	45
5. CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	47
5.1 Rodina	47
5.2 Vzdělání	47
5.3 Zájmy a volný čas	48
6. ROZHOVORY S KLIENTY	49
6.1 Volný čas – obecně	50
6.2 Volný čas v DÚM	53
6.3 Volný čas po odchodu z DÚM	60
7. VYHODNOCENÍ ROZHOVORŮ	64
ZÁVĚR	68
SEZNAM LITERATURY	72
PŘÍLOHY	73
SEZNAM PŘÍLOH	73
PŘÍLOHA Č.1	73

ÚVOD

V dnešní uspěchané době, kdy je kladen velký důraz na kariérní růst, osobní úspěch, pocity seberealizace a nezávislosti se často zapomíná na základní stavební kámen celé společnosti – na rodinu.

Ona je tím prvotním článkem při výchově člověka a také místem kde by měl nacházet podporu a pomoc. Umožňuje a napomáhá mu budovat si pohled na okolní svět, dokáže motivovat a pomoci.

Mladému člověku stanovuje hranice ve výchově, učí ho jak s časem nakládat, jak si jej organizovat. Díky rodině mladý člověk získává postoj k vlastní organizaci času, který má.

Volný čas, který člověk tráví je součástí celého života a měl by být obsažen také v každodenních činnostech. To, jak ho trávit je jen na člověku, většinou chce dělat to, co ho baví, při čem může relaxovat a nabrat síly pro každodenní činnosti.

Tématem volného času z pohledu klienta diagnostického ústavu (dále jen DÚM) chci poukázat na problematiku mladistvých, kteří jsou zde umístováni. Chci tímto uvést možnou spojitost dvou činitelů – důsledků trávení volného času a delikvence mladistvých.

Touto otázkou jsem se zabýval už ve chvíli, kdy jsem jako student vyšší odborné školy oboru sociální práce absolvoval praxi na orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Měl jsem možnost přihlížet, sbírat zkušenosti a sledovat průběh jednotlivých případů nezletilých klientů. Paralelně s tím bylo také možné sledovat rodinné zázemí jednotlivých klientů. Během dvou týdnů jsem získal velké množství informací z oblasti sociálně-právní ochrany dítěte, postupu orgánů činných v trestním řízení ve věcech trestné činnosti mladistvých, nahlédl do práce kurátorů pro mládež.

Setkal jsem se také s několika případy mladistvých, kterým byla soudně stanovena ústavní výchova. Tyto případy mě zaujaly nejen z profesního hlediska, ale také z pohledu člověka, který má možnost s těmito lidmi pracovat. Ve své profesi vychovatele v diagnostickém ústavu se setkávám denně s příběhy mladistvých, jejichž cesta má bohužel nepříliš veselý cíl, totiž soudně stanovenou ústavní výchovu.

Pohyb v tomto poli sociální práce, zájem o práci s mladistvými, studium spisů a dokumentů vedených k různým mladistvým mě dovedlo k zamyšlení nad otázkou množství volného času klientů DÚM, otázkou jejich rodinného zázemí, organizace volného času a také možného vzniku delikvence jako důsledku pohybu v různě orientovaném rodinném prostředí.

Pod pojmem „volný čas“ si každý z nás představí různé činnosti, které mohou být spojovány s příjemnými pocity klidu a odpočinku. Většinou je to čas, který slouží jen nám, člověk si ho může sám nějakým způsobem organizovat.

Samotný volný čas by měl být tráven tak, aby jedinci umožnil odpočinout si od všedních starostí. Ve volném čase by měl člověk být schopen nabrat další sílu pro každodenní povinnosti, získat nadhled nad prožitými situacemi a zároveň vnímat sebe jako spolutvůrce volného času.

Odborná pedagogická literatura se tématu volného času věnuje ve velké míře, a to i v současné době. Tento fakt je dán trendem popisujícím lidskou společnost jako „skupinu“ stále více orientovanou na kariérní postupy, budování kvalitních pracovních míst, profesní způsobilost, na zvyšování kvalifikace a odbornosti – a to vše často na úkor své vlastní rodiny.

Při tvorbě této práce jsem se zamýšlel nad otázkou, jakým způsobem vnímají svůj volný čas klienti DÚM, jak jej dokáží využít během pobytu v diagnostickém ústavu.

Kladl jsem si tedy otázku „*Jak vnímá svůj volný čas klient DÚM?*“ , protože jsem sám dospěl k názoru, že mnoho volného času klienti těchto zařízení pravděpodobně nemají.

Tímto názorem a zároveň snahou nalézt odpověď na tuto otázku se chci dále více zabývat zejména v praktické části této práce.

Odpověď mě zajímá také z profesního hlediska, kdy se jako zaměstnanec diagnostického ústavu setkávám se situacemi, že mladiství tráví svůj „volný čas“ různými způsoby. Právě nevhodné trávení volného času spolu s dalšími okolnostmi (např. aktuální situace v rodině) má za následek to, že mladiství mohou být umístováni do těchto typů náhradní výchovy.

V teoretické části práce je popsán vlastní pojem „volný čas“ (tak jak jej uvádí odborná literatura), zmíněno pár slov o delikvenci mládeže, problematice úplné a neúplné rodiny z pohledu mladistvého. Dále je věnován prostor vnímání volného času mladistvého ve vztahu k jeho rodině, popisuji režim dne a závěrem věnuji několik informací otázce volného času u mladistvých umístěných v diagnostických ústavech pro mládež.

Literatury, která se věnuje dané problematice je velké množství. Na konci práce jsou uvedeny tituly, které jsem před tvorbu práce nastudoval. Po odborné stránce však čerpám pouze celkem ze čtyř titulů, které problematiku daného tématu pojímají v souhrnném pohledu. Důvodem je subjektivní pohled na situaci problémové mládeže v širších souvislostech ovlivněný praktickými zkušenostmi.

V praktické části je uvedeno autentické vnímání pobytu v DÚM, pocity a nálady spojené s pobytem v této náhradní formě výchovy. Vše uvádím formou šesti rozhovorů s klienty DÚM. Ty jsou směřovány k otázce jejich subjektivního vnímání volného času v DÚM.

V závěru této práce je přidán subjektivní názor vlastní problematiky klientů DÚM spolu s vlastním postojem k osudu těchto mladistvých, kteří část svého života tráví za zdmi ústavního zařízení.

I. VOLNÝ ČAS

V první kapitole chci osvětlit definici pojmu „volný čas“. Pojem je nahlížen z pohledu odborné pedagogické veřejnosti, jsou popsány různé pohledy a hlediska volného času.

Závěrem jsou uvedeny představy člověka o tom, co pro něj osobně znamená mít „volný čas“.

1.1 Volný čas

„Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své povinnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.

Pod pojmem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. „

(J.Pávková a kol., Pedagogika volného času, Portál, str.15)

Pod pojmem volný čas si každý z nás představí nejrůznější činnosti, které rád vykonává. Jsou mu jakýmsi zdrojem odpočinku, dokáže při nich přijít na jiné myšlenky, nabrat nové síly k řešení dalších úkolů a povinností. Jak uvádí autorčina definice, je to prostor pro rekreaci, odpočinek, zájmovou činnost.

Zájmovou činností obecně chápeme činnost, kterou má jednotlivec v oblibě a koná ji z vlastní vůle bez cizího přičinění. To, jaké zájmy jsou člověku blízké, věci, ve kterých se dokážeme orientovat a to co nás zajímá, odráží rodinné klima, ve kterém jsme jako děti vyrůstaly. Právě rodiče bývají prvními

učiteli a rádci v poznávání života. Díky nim jsme schopni zaujímat stanoviska k různým situacím, řešit problémy, které nás potkávají. Oni nám jsou vzorem chování a reakcí na nejrůznější situace. Z jejich zkušeností mnohdy čerpáme při budování vlastního pohledu na svět.

Když se malé dítě narodí, neustále se učí v každé situaci, kterou zažívá. Rodiče jsou těmi, kdo je na jejich cestě provází, upozorňují na nedostatky, překážky a obtíže. Formují dítě tím, že jsou schopni mu vysvětlit řád práce a odpočinku, odměny a trestů apod. Dítě pak získává možnost jak se naučit organizovat si svůj denní režim. Vše je ovšem otázkou dlouhého období výchovy.

1.2 Různé pohledy na volný čas

Právě v denním režimu je třeba najít si prostor pro volný čas – mít čas jen pro sebe. Na volný čas je nahlíženo z různých stran a pohledů, které uvádí odborná literatura¹ je hned několik.

Prvním z nich je ekonomické hledisko, i.e. kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se alespoň část nákladů vrátí.

Druhým uvedeným je hledisko sociologické a sociálně-psychologické. V tomto je třeba sledovat jak činnosti ve volném čase přispívají k vytváření mezilidských vztahů, jakým způsobem se podílejí na jejich kultivaci. Zde je třeba si také uvědomit, že i prostředí a komunikační dovednosti zúčastněných hrají velmi důležitou roli při společném trávení volného času.

Třetím hlediskem označuje literatura tzv. politické hledisko. Popisuje podíl účasti státu na volnočasových aktivitách obecně. Zmiňuje otázku stávající i budoucí školské politiky, má na mysli dostatečný vliv na volnočasová zařízení. Zahrnuje také postoj k pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží.

Důležité je také podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka. To je úkolem zdravotně hygienického hlediska. Zdravotníky zajímá uspořádání režimu dne, tzv. hygienu duševního života a to potvrzuje fakt, že správné využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu člověka.

Posledním hlediskem může být vnímána kombinace pedagogických a psychologických aspektů, které berou v úvahu věkové a individuální zvláštnosti jedince. Sledují, do jaké míry přispívají k uspokojování a naplňování biologických i psychických potřeb.

¹ J. Pávková a kol., Pedagogika volného času, Portál, Praha 1999

Odborné publikace zaměřené na problematiku volného času uvádí, že je třeba si umět svůj volný čas organizovat a vhodně trávit. Škála činností je široká a je na každém z nás, jakou činností se ve svém volném čase zabýváme.

Pro každého člověka znamená volný čas něco jiného. Člověk pracující během dne převážně hlavou uvítá situaci, kdy si může něco hezkého přečíst či relaxovat fyzickou prací nebo sportem. Druhým příkladem může být jedinec, který pracuje celý den manuálně a pro něj může znamenat volný čas chvíli při sledování televizního programu či poslechu kvalitní hudby.

1.3 Subjektivní vnímání pojmu „volný čas„

Co si představí lidé různého věku, pohlaví a společenského postavení při vyslovení slov volný čas? Zde uvádím několik příkladů.

Pohodlné křeslo a pěkná kniha. (učitelka, 55 let)

Krásná krajina, volný prostor, kterým jdu a jdu. (vědecká pracovnice, 53 roky)

Cestování, poznávání cizích zemí. (studentka SŠ, 18 let)

Pohodlná postel. (podnikatel, 60 let)

Parta kamarádů, čundr. (automechanik, 20 let)

Kamarádi, pivo, automaty. (dělník, 18 let)

Křížovky. (odborná referentka, 40 let)

Práce na zahradě, záhony květin a zeleniny (ekonomka, 50 let)

Diskotéka, pěkné holky, zábava. (učeň, 16 let)

Nuda, nuda, nuda. (učeň, 16 let)

(J. Pávková a kol., Pedagogika volného času, Portál, Praha 1999, str.11)

Z uvedeného se dá tušit, že pro každého znamená volný čas něco jiného a každý jej vnímá jinak.

Snažíme se dělat to, co chceme, co nám přináší dobrý pocit a co nás zajímá. Jsme schopni v tomto období odpočinku načerpat sílu pro další situace a úkoly, zregenerovat popřípadě popřemýšlet o taktice zvládnutí nadcházejících úkolů.

Vše probíhá za předpokladu, že se jedinec během procesu výchovy pohybuje v prostředí, ve kterém u něj dochází k naplnění všech lidských potřeb, získává pocit uspokojení, respektu, seberealizace a podpory.

Zmíněným prostředím nemusí být jen jeho rodina, stejné zkušenosti a pocity může zažívat a získávat také jinde (například ve společenství mládeže, v zájmovém kroužku, ve školním kolektivu, v partě kamarádů) apod.

V těchto prostředích může docházet k ovlivnění vnímání pojmu „volný čas“ různými způsoby. Jedinec se pohybuje v prostředí, má snahu se socializovat, navazuje vztahy, učí se přijímat pravidla a normy daného prostředí a utváří si subjektivní pohled na vnímání svého volného času a jeho náplně.

Problém nastává ve chvíli, kdy je rodina z nějakého důvodu neúplná. Každý z rodičů svému dítěti něco předává, něco ho učí a má svou roli, která je nezastupitelná.

O rodině a společně tráveném volném času, o rolích rodičů ve výchově, a také o náhledu mladistvého do své budoucnosti je pojednáno v dalších částech této práce.

II. RODINA A VOLNÝ ČAS

2.1 Společné trávení volného času

V rámci této kapitoly je uvedeno několik slov na téma společného trávení volného času. Myslím si totiž, že každý z nás část svého vývoje trávil po boku rodičů a během této doby mu bylo umožněno zažít nejrůznější pocity, které ho nějakým způsobem ovlivnily v dalším životě.

Dnešní společnost poukazuje a zdůrazňuje to, že pro vývoj a výchovu dítěte je třeba, aby rodina byla úplná. Tento fakt je zohledněn v §1 z.č. 94/1963Sb. o rodině, kde se hovoří o manželství muže a ženy a dále v §18 stejného zákona, kde jsou uvedena práva a povinnosti spojené s péčí o dítě a vhodném rodinném prostředí. Právě díky úplné rodině je dítěti umožněno vnímat obě formy rodičovské autority, vzorce chování, které jsou typické pro každého z rodičů.

V rámci výchovy mladistvého dochází při vyváženém zastoupení obou rodičů ve výchově k tomu, že dítě – mladistvý získává postupně reálný pohled na okolní svět, učí se vnímat souvislosti, dokáže sám sobě stanovovat priority v plnění povinností a úkolů, umí si efektivně a bez větších problémů organizovat sám svůj volný čas, dokáže vnímat autoritu a učí se zodpovědnosti sám za sebe.

Společné trávení volného času rodičů a dětí to vše jen dotváří a upevňuje. Během doby, kdy se dítě zaobírá svými zájmy, koníčky a zálibami dochází k rozvoji lidské osobnosti s vědomím toho, že činnost, kterou dělá, dělá proto, že chce, ne snad proto, že by muselo.

Trávení volného času společně je důležité jak pro děti tak i pro rodiče. Dochází při něm k upevnování vzájemných vazeb. Dítě může ve svém rodiči nacházet oporu a pomoc v situacích, kdy si samo v rámci volného času neumí poradit, rodič naopak staví svůj vztah k dítěti na pevnějších základech právě tím, že je mu nablízku když ho dítě potřebuje. Výsledek a kvalita tohoto vzájemného vztahu se může projevit až v pozdější době.

V praxi se také stává, že i přesto, že dítě někdy nemůže vyrůstat v úplné rodině a tráví svůj volný čas pouze s jedním z rodičů, dokáže s tímto časem velmi dobře nakládat a absence otce nebo matky pro něj není problémem.

Dítě či mladistvý může být naopak spokojen, že se právě jemu věnuje rodič v plné míře a dokáže s ním trávit volný čas. Opět zde dochází k posílení vzájemných vazeb mezi rodičem a dítětem (mladistvým).

Vztah rodič versus dítě by měl být postaven na vzájemném respektu, důvěře a toleranci. Z mnoha odborných publikací autorů zabývajících se problematikou rodiny (např. Matějček), vyplývá, že vzájemné postavení rodičů a dětí není stejné.

Rodič obvykle bývá tím, kdo má dítě vychovávat, pomáhat mu, podporovat ho a dítě se stává příjemcem rodičovské výchovy. Mnohdy s výchovnými metodami a opatřeními nesouhlasí a má tendence se vymezit, postavit se také samo za sebe. Velmi důležitou je pro vzájemný vztah komunikace a ochota slyšet jeden druhého. Jestliže komunikace není chápána ve smyslu rozhovoru, popř. pomoci, rady, začíná poté být celý vztah narušen a stává se problematickým.

Problém vzájemného vztahu rodič versus dítě byl patrný jak v rámci mé praxe při studiu, tak při dobrovolné práci s mládeží. Setkal jsem se s ním i ve svém zaměstnání v diagnostickém ústavu pro mládež. V zásadě se dá uvést ve dvou rovinách.

První z nich je rovina, kdy rodič neplní svou roli dostatečné autority pro dítě (mladistvého) a mladistvý z této situace profituje. Má tendenci diktovat si podmínky kontaktu s rodiči, chová se k nim hrubě, vulgárně, uráží je, verbálně zraňuje a vydírá.

Rodič je pak v situaci, kdy se bojí cokoli říct, protože by to mohlo vzájemný, už tak dost vypjatý vztah, zhoršit.

V druhé rovině je rodič vnímaný jako ten, kdo chce v životě mladistvého neustále něco měnit, má tendence být příliš tvrdý, definuje s čím je spokojen a co mu naopak vadí, chce aby mladistvý ve svém životě něco dokázal, budoval si vlastní život a učil se přebírat za něj odpovědnost.

V této rovině, kdy se rodič, snaží neustále něco měnit a formovat své dítě – mladistvého, usiluje o to, stanovit dítěti hranice. Díky nim může mladistvý dospět a budovat si zdravě svůj osobní i profesní život. Pravdou zůstává, že vybudovat pevné a stabilní hranice, které dítěti – člověku pomohou v pohybu jeho dalším životem je velmi těžké.

Společné trávení volného času je pro jedince a jeho vnímání hranic důležité i ve vztahu k jeho schopnostem růstu v dalším životě, organizaci režimu dne, zisku pracovních a morálních návyků apod. Pomáhá jedinci k vybudování jeho vlastních životních návyků, zaujímání postojů a jeho zdravému rozvoji.

2.2 Neúplná rodina

V této kapitole je uvedena problematika neúplných rodin ve vztahu k organizaci volného času. Předchozí kapitola je zde doplněna praktickým příkladem mladistvého, který má problémy s rodičovskou autoritou, je popsán jeho denní režim, jak jej sám uvedl na OSPOD v rámci komunikace s rodinou mladistvého o jeho studijních povinnostech.

Na praktickém příkladu se snažím uvést výše uvedený vztah rodič versus dítě, situací, kdy se rodič snaží zastat svou roli množstvím hmotných prostředků.

O neúplných rodinách a jejich problematice bylo napsáno mnoho publikací, ve kterých jsou uvedeny nejčastější problémy ve výchově dětí (mladistvých) v rámci neúplných rodin. Často bývá zmiňován pocit odloučení dítěte od rodiny. následná absence rodičovské autority a touha nebýt „omezován „ (v očích mladistvého se ve vztahu k vlastním rodičům projevuje zejména v období puberty a adolescence). Představa, že nejdůležitějším na celém světě jsem „ JÁ „ (mladistvý) a v neposlední řadě touha mladistvého zkoušet kam až může zajít ve svém jednání – tedy hledání vlastních hranic. Všechny tyto činitele ovlivňují rozvoj jeho osobnosti, napomáhají k budování celkového náhledu na okolní svět.

Matějček ve své knize s názvem „ Rodiče a děti „ k problematice neúplných rodin popisuje výzkum V. Trnky, který se snažil objasnit složitost sociálních vztahů v rodině.

„Zkoumání V. Trnky na 100 dětech z rozvedených a 100 dětech kontrolních přineslo zajímavé výsledky v oblasti sociálních vztahů. Při hodnocení kolektivem třídy jevíly se děti z rozvedených manželství častěji jako neoblíbené, samotářské, bázlivé, neukázněné, svárlivé. Autor přičítá tyto vlastnosti ztrátě autority a pocitům méněcennosti. Ztráta autority a pocity méněcennosti existují ovšem i v rodinách dokonale úplných – jen rozložení těchto podmínek a jejich intenzita se zřejmě různí. „

(Matějček Z. , Rodiče a děti, Avicenum, Praha, 1989, str.34 - 35)

Na základě citace z knihy prof. Matějčka by se dal vyvodit závěr, že dítě pocházející z neúplné rodiny je nejen znevýhodněno v oblasti svého budoucího života při zakládání vlastní rodiny, ale už ve chvíli, kdy se pohybuje ve školním prostředí, je zatíženo svými vlastními pochybnostmi o fungování a vnímání sebe sama.

V praxi se ukazuje, že jedinec pocházející z neúplné rodiny může mít svůj budoucí osobní život v určitých oblastech znevýhodněn. Při navazování vztahů může trpět pochybnostmi o vlastních kvalitách, má tendence nevěřit okolí, velmi těžko sdílí své vnitřní pocity a bývá pro něj problematické o nich mluvit.

Důležitý faktor problémů týkajících se dětí a mladistvých z neúplných rodin je právě společné trávení volného času – rodičů a jejich dětí. Spolu s tímto faktorem existuje mnoho dalších, které život jednotlivce spoluvytváří a budují ho.

Společné trávení volného času je z hlediska vývoje dítěte (mladistvého) různé. Od dětství může jedinec trávit svůj čas společně s rodiči, získávat od nich zkušenosti, přejímat názory, učit se od nich nejrůznějšími věcmi. Stejně tak jako se učí dítě, učí se i jeho rodič – je to zákon akce a reakce. Během trávení volného času rodičů a dětí se tato zpětná vazba buduje a rozvíjí. Dítě má šanci zažít pocity ocenění, pochvaly, podpory a pochopení stejně tak jako pocity trestu, jisté formy odmítnutí, má šanci během tohoto času nabýt velkou řádku zkušeností, které jsou pro něj důležité z hlediska budování vlastního pohledu na svět.

Na druhé straně rodič se od dítěte může učit reakcím na své chování, vydávaná omezení a příkazy, může vnímat reakce mladistvého na vlastní autoritu. Vzájemné porozumění a tolerance jsou velmi důležité.

Pokud komunikace mezi dítětem (mladistvým) a rodiči nějakým způsobem vázne, např. z důvodu velkého pracovního vytížení obou rodičů či neochoty mluvit o sobě a svých plánech do budoucna, může se stát, že se mladistvý rodičům jakýmsi způsobem „vzdálí“, tráví více času s vrstevníky popř. sám nějakou vlastní aktivitou. Tato situace není neobvyklá naopak pro mladistvého je přínosem, protože právě vrstevnická skupina umožní mladému člověku získat a zažít pocity, které z různých důvodů v rodině nenabyl.

To, že mladistvý má tendenci se od rodiny vzdalovat a s narůstajícím věkem budovat svůj vlastní život je naprosto v pořádku, ale problém může vzniknout ve chvíli, kdy důvodem vzájemného odloučení může být pocit omezení a přílišné kontroly.

Klasická je situace, kdy např. mladistvý není schopen přijímat rodičovskou autoritu, která se v dobré víře snaží svému potomku pomoci, snaží se být ve vztahu k němu hyperprotektivní a chránit ho. Mladistvý v touze po vlastní zkušenosti a svobodě chce z toho modelu vystoupit, snaží se ho změnit. Začne

si tedy organizovat svůj volný čas sám. Tráví více času mimo domov, nesdíljuje s kým se stýká, kde tráví většinu svého času, není ani příliš sdílný v otázce studijních povinností.

Ve své praxi jsem se setkal s různými osudy mladistvých a měl možnost vnímat nejrůznější životní příběhy. V každém z nich bylo něco zajímavého. Většinou jsem se zajímal o to, jak tito mladiství tráví svůj volný čas. Poznatky jsem získával různě (rozhovory, četbou spisů, povídáním s vrstevníky ze školy atd.). Studiem spisů o těchto mladistvých a na základě nejčastěji uváděných odpovědí jsem se snažil postihnout to, jak by mohlo vypadat jeho rodinné zázemí a jakým způsobem tráví svůj den.

Mladistvý, na kterém jsem se rozhodl ilustrovat běžný denní režim má 16 let. Pochází z rodiny, kde rodiče pro vzájemné neshody a časté hádky v otázkách výchovy dětí, finanční situace rodiny a školních selhání svého potomka požádali o rozvod manželství. Soud přidělil chlapce do výchovy matce s tím, že s otcem bude chlapci umožněno se setkávat dvakrát do měsíce, vždy o víkendu.

Ze začátku vše fungovalo jakoby samo a vše se zdálo být v pořádku. Do chvíle, než se jednou chlapec vrátil domů pod vlivem alkoholu pozdě večer. Druhý den matka začala zjišťovat kde její syn tráví čas když není doma, zajímala se o to, s kým se stýká. Do té doby se jí zdálo být vše v pořádku, chlapec si plnil všechny své povinnosti a zdál se být bezproblémový.

Při zjišťování podrobností vyšlo najevo, že chlapec se dostal do kontaktu se skupinou vrstevníků trávících svůj volný čas pasivně před obrazovkou počítače, experimentováním s alkoholem, záškoláctvím, mladistvý přiznal, že sám již delší dobu kouří a prý měl nabídku experimentovat i s omamnými látkami. Vše přiznal po delším rozhovoru na OSPOD s odůvodněním, že doma je nuda a nikdo na něj nemá čas. Tak si prý svůj volný čas organizuje po svém, tak jak to dělají jeho, dnes už rozvedení, rodiče.

Po tomto zjištění bylo určeno tzv. předběžné opatření vyplývající ze zákona o rodině, na jehož základě byl mladistvý umístěn do zařízení náhradní výchovy do doby než se situace v rodině urovná a nebude ohrožován jeho další psychický vývoj.

Na tomto krátkém příkladu chci poukázat na fakt, že jedinci pocházející z neúplných rodin mají větší šanci během trávení svého volného času narazit na podobnou skupinu vrstevníků jako výše uvedený mladistvý a dostat se tak na šikmou plochu, která s narůstajícím věkem jedince může být v extrémních případech ukončena až výkonem trestu odnětí svobody (dále jen VTOS).

Z předchozího příkladu by se dala odvodit hypotéza, že dítě pocházející z neúplné rodiny je předurčeno k tomu dostat se postupně na šikmou plochu někdy končící rozhodnutím soudu o stanovení ústavní či ochranné výchovy.

Osobně s tímto názorem však nesouhlasím. Jak jsem již uvedl, v praxi jsem měl možnost setkat se s mladistvými jejichž rodinné zázemí nebylo stabilní, jejich rodiče byli v posledním stádiu rozvodu, ale tyto mladí lidé chování svých rodičů přijali jako fakt, nadále si plnili své povinnosti a plánovali svou budoucnost. Byli schopni si svůj den strukturovat efektivně a vyváženě, hledali prostor pro své koníčky a zájmy a se svými vrstevníky si rozuměli.

III. VOLNÝ ČAS VE VNÍMÁNÍ MLÁDEŽE A DOSPÍVAJÍCÍCH

3.1 Věkové kategorie (10-13, 13-16, 16-19)

Tato kapitola je věnována mladistvým a dospívajícím dle jejich věku. Popisuje lidského jedince v daném věkovém rozmezí, zmiňuje oblast poznávacích procesů, jeho citového a rozumového vývoje, sociálních vztahů, vztahů k jeho vrstevníkům.

Cílem této kapitoly je poskytnout základní informace o jednotlivých obdobích rozvoje dospívajícího. Další část této práce se blíže věnuje věkové kategorii 16 - 19 roků, předchozí dvě období vývoje jsou uvedena pouze pro úplnost.

3.1.1 Věková kategorie 10 – 13 roků

V nejrůznějších psychologických publikacích je toto období nazváno pubertou. Trpišovská² období dále rozděluje na dvě fáze a to na období mezi 10 až 12 rokem a 14 až 16 rokem. Popisuje v rámci vývoje poznávacích procesů různé oblasti.

Vnímání se dle Trpišovské³ v tomto období vyrovnává vnímání dospělého člověka, dospívající je schopen zvládat jemné rozlišování v oblasti zrakového, sluchového i čichového vnímání, dokáže vnímat poměrně přesně čas i prostor.

Mladý člověk postupně získává představy o svém budoucím životě, rozvíjí se jeho paměť, má také tendenci pohybovat se ve fantazii a utíká do svého

² Trpišovská D. , Vývojová psychologie pro studenty učitelství, UJEP Ústí n. Labem, 1998, str. 50

³ Trpišovská D. , Vývojová psychologie pro studenty učitelství, UJEP Ústí n. Labem, 1998, str. 51

světa, kde se sám vidí hezčí, úspěšnější a dospělejší než opravdu je. Tento svět je pro něj také útočištěm před konflikty s realitou.

Ve vztahu ke svým rodičům se chce více odpoutat, žít svým vlastním životem. Ve vztahu k dospělým se objevuje zvyšující se kritičnost a výhrady k jejich vlastnostem a chování.

U vrstevníků hledá částečně také to, co nemůže dostat ve své vlastní rodině. V souvislosti s odpoutáním od rodiny hledá také jiný zdroj jistoty a bezpečí, potřebuje ochranu a zázemí, oporu pro svou identitu. Chce být členem určité skupiny, snaží se být ostatními přijímán, oblíbený, úspěšný a díky tomu se snaží se skupinou splynout. Přejímá hodnoty, životní styl, někdy i překročením zákonných společenských norem (v případě tzv. závadových skupin).

Poznatky uvedené z publikace vývojové psychologie potvrzují z vlastní praxe, mladiství klienti se kterými jsem se setkal, reagovali v komunikaci výše popsaným způsobem.

V otázce vztahu k vrstevníkům a tomu, co pro ně kolektiv znamená, uváděli různé věci. Nejčastěji uváděný názor byl postaven na touze být členem nějaké skupiny – party, někam patřit. S tím souvisí i jejich potřeba udržení si vlastního názoru.

Ve skupině pak zažívali různé věci a postupně si budovali postavení. Dle jejich slov i za cenu překročení norem. Měli a mají potřebu někam patřit, kolektiv je pro ně důležitý, a i skrze něj nahlíží na okolní svět.

3.1.2 Věková kategorie 13 – 16 roků

V tomto období mladý člověk získává další zkušenosti ve vztahu ke kolektivu, vrstevníkům, kamarádům. Má tendence neprojevat svoje pocity a nálady navenek, nechce o nich mluvit.

K dospělým mívá často vyhraněný postoj, nechce být stále kontrolován, upevňuje svou vlastní identitu. S tím bývá spojena také citová nevyrovnanost, dráždivost a někdy také přecitlivělost.

Toto období je také spojeno s přechodem na střední školu a to s sebou přináší další řádku zkušeností, zážitků, navazování nových vztahů v kolektivu etc. Člověk se více odpoutává od vlastní rodiny, zažívá první zklamání ve vztazích, úspěch, pracuje na sobě a jako člověk se rozvíjí. Má své sny a plány, které chce v budoucnosti realizovat.

Mladistvý také obvykle hledá skupinu (partu) vrstevníků do níž by mohl či chtěl patřit. Učí se od skupiny, snaží se být platným členem a buduje si své místo. Zažívá přátelství a může trávit se skupinou i svůj volný čas. Skupina je pro něj velmi důležitá, protože stejně tak jako v rodině získává zkušenosti, učí se stát si za svým názorem a nabývá zkušeností, které mu jeho vlastní rodina někdy nemůže dát (např. konkurenční prostředí mezi dvěma lidmi ve skupině, řešení konfliktní situace etc.).

Mladistvý se sice pohybuje v nějaké skupině vrstevníků, odpoutává se tím postupně od rodiny, ale neustále se k rodině vrací a svým způsobem je pro něj jako člověka důležitá.

3.1.3 Věková kategorie 16 – 19 roků

Období je popisováno jako adolescence. Trvá přibližně od 16 do 20 let a je etapou završení dospívání po stránce psychické.

K vývojovým úkolům pro toto období podle Havinghursta⁴ patří:

- přijetí vlastní fyzické struktury a role svého pohlaví
- vytvoření nových vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví
- vytvoření hierarchie hodnot
- příprava na povolání
- emocionální nezávislost na rodičích a ostatních dospělých
- získání jistoty a ekonomické nezávislosti na rodičích
- příprava na manželství a rodinný život

Mladý člověk v tomto období postupně zdokonaluje své vnímání – je schopen lépe se orientovat ve složitých prostorových a časových podmínkách. Trpišovská dále uvádí, samotný způsob myšlení se zásadním způsobem nemění, ale mladiství více preferuje jednoznačná a radikální řešení. V úsudcích a vlastním rozhodování se nechá více než dospělý ovlivnit vlastními emocemi.

V sociálních vztazích a vztazích k dospělým se mladiství chtějí osamostatnit alespoň v některých oblastech svého života. Hodnotí kriticky jednání dospělých, snaží se vytvářet si vlastní světový názor.

Dochází také k dalšímu rozvoji vlastní identity, velkou pozornost věnují svému zevnějšku. Sebe sama vidí přesněji, protože jsou schopni na sebe nahlížet z různých aspektů. Jejich snaha po zvyšování vlastních kvalit se může

⁴ R. J. Havinghurst, Human Development and Education, Longman, 1953, London (použito v Trpišovská D. Vývojová psychologie pro studenty učitelství, UJEP Ústí n. Labem, 1998, str. 54)

projevovat dosahováním dobrých výsledků ve studiu, ale i napodobováním různých vzorů včetně špatného chování dospělých.

Vrstevnické vztahy v tomto období mají pro mladého člověka velký význam, protože právě pohyb ve skupině vrstevníků v mladistvém může dále podporovat tendence se osamostatnit a najít své místo ve světě. Skupina je také velmi dobrým místem pro mladistvého z hlediska společného prožívání, pocitu sounáležitosti a možnosti sebeuplatnění.

Všechny druhy vztahů mezi vrstevníky vedou ke společným kontaktům, k celkovému vědomí „my,, , ke společným činnostem a soužití ve skupině, k rozlišení vztahů ve skupině podle rolí jednotlivců.

3.2 Organizované volnočasové aktivity dle věku

Zde je uvedeno několik možností k trávení volného času v rámci nějaké instituce. Institucí, které se zabývají volnočasovými aktivitami mládeže a dospívajících je několik.

Většinou jsou to Domy dětí a mládeže v rámci kterých probíhají volnočasové aktivity. Věnují se dětem od útlého věku, zajišťují a poskytují náplň a zábavu pro děti a dospívající právě v těch rizikových obdobích vývoje, totiž v obdobích 12 – 15 a také 15 – 18 roků.

Děti a mladiství si mohou vybrat z velké řady zájmových kroužků a činností, které jsou vyučovány odborníky na danou oblast.

Tímto způsobem je možno tzv. podchytit volný čas těchto mladistvých a umožnit jim zažívat nejrůznější pocity úspěchu, seberealizace, odměny, pochvaly apod. To vše může mladistvému pomoci k rozvoji jeho osobnosti a lépe ho připravit na jeho budoucí osobní život.

Organizované volnočasové aktivity bývají v kompetenci řešení každé obce. Každá městská rada by se měla zabývat otázkou výstavby nejrůznějších volnočasových center, popř. víceúčelových hřišť, kde by se mohli děti a mladiství věnovat svým zálibám, kolektivním sportům etc.

Všechny uvedené možnosti by mohly částečně zmírnit či snížit např. trestnou činnost mladistvých.

Nedílnou součástí organizací zabývajících se prací s mladistvými jsou ty jejichž činnost je zahrnuta v neziskovém sektoru. Organizace jako jsou Skaut, Pionýr, Česká tábornická unie, Duha, Hnutí Brontosaurus a také sportovní kluby, např. Sokol.

Na volnočasové aktivity dětí a mládeže přihlížejí také církevní organizace a náboženská sdružení. Známost organizací, která pracuje s mladými lidmi je YMCA. Jedná se o křesťansky orientované nevýdělečné sdružení usilující o plnohodnotný život mladých lidí.

Další církevní organizací je náboženské společenství řádu salesiánů Dona Bosca⁵. U nás salesiáni zřizují nízkoprahová střediska volného času a také vzdělávají další odborníky pro sociálně pedagogickou činnost.

Tyto všechny se podílejí více či méně na zajištění volnočasových aktivit dospívajících dětí a mládeže a tím zastávají prevenci vzniku nežádoucího a zavadového chování. Napomáhají jim lépe se orientovat v životních situacích a svým způsobem dbají i o rozvoj jejich osobnosti. V procesu výchovy a péče o mládež dle mého názoru plní nezastupitelnou roli.

Na vesnicích je situace s volnočasovými aktivitami trochu jiná. V určitých chvílích zastávám názor, že děti a mladiství z vesnic mohou mít za jistých okolností volného času méně.

Situace je jiná, protože mladiství musí obvykle více pomáhat svým rodičům při práci kolem domu, jsou jim svěřovány úkoly od jejich raného věku, rodiče se snaží o to, aby měli mladiství možnost podílet se více na běžných každodenních činnostech.

Tím, že děti a mladiství jsou na venkově obvykle vedeni k manuální práci více než městská mládež stává se pak, že mívají i méně volného času a ten, co mají se snaží využít většinou k aktivnímu odpočinku s kamarády a vrstevníky. Velkou roli ve volnočasových aktivitách na vesnicích mohou hrát také církevní organizace a různé dobrovolné spolky či občanská sdružení. Mnohdy se do

⁵ průkopníkem sociální pedagogiky, celý život věnoval výchově zanedbaných hochů v Turíně, jeho kongregace byla schválena papežem v roce 1874, on sám po smrti prohlášen za svatého a byl jmenován patronem mládeže.

(Pávková J. , Pedagogika volného času, Portál, Praha 1999, str. 152)

organizace volného času vloží i rodiče dětí a mladistvých žijících na vesnici a společně tráví volný čas v doprovodu ostatních rodin.

Fenomén dětských a mládežnických part je na vesnicích také častým jevem. Několik dětí ze stejné ulice či školní třídy se může setkávat v rámci svého volného času někdy při přátelském utkání např. ve fotbale či jen tak trávením společného času hraním různých her venku. Může to být parta nadšených mladých kluků, kteří tráví čas společně v létě pod stanem a během školního roku na hřišti hraním fotbalu. Čas si dokáží organizovat vzhledem k daným podmínkám a situacím. Do společných činností zahrnují i své mladší kamarády a snaží se je začleňovat do skupiny, zapojovat je do činností. Tím jim také mohou pomoci učit se novým věcem, rozvíjet své dovednosti a vědomosti, být jim vzorem a určitou motivací pro jejich další život.

3.2.1 Organizované volnočasové aktivity v období 16 – 19 roků

V tomto období má mladý člověk tendence více se osamostatnit, rozhodovat si o různých věcech více sám. Snaží se uvažovat nad svým životem z různých pohledů, analyzuje situace, přemýšlí o nich, má své sny a plány čeho a jak chce dosáhnout. Může mít také větší chuť, vůli a odhodlání některé věci dotáhnout do úspěšného konce.

V rámci organizovaných volnočasových aktivit má mladý člověk velkou škálu možností a přesto se může stát, že zůstává u té, se kterou začal již v mladším věku. Oblíbil si ji a chce v ní pokračovat i dále. Příkladem může být např. členství v zájmovém oddílu. Od mladšího věku může být mladistvý jeho členem, prostředím, náplň oddílu a společná činnost mu přináší uspokojení a radost, v oddíle má své kamarády, má šanci s narůstajícím věkem pokračovat

ve vlastní seberealizaci a osobním rozvoji. Někdy také dostane příležitost nabyté zkušenosti předat mladším kamarádům prostřednictvím pozice vedoucího daného oddílu.

Popisovaná situace může být aplikována na skautský oddíl a člověka, který se v něm pohybuje od útlého věku. Získává zkušenosti, učí se různým věcem a může rozvíjet sám sebe. Dokáže vnímat svou roli ve skupině vrstevníků a učí se odpovědnosti.

Právě ve věku 16 – 19 roků se tento mladý člověk může dostat na pozici hlavního vedoucího s určitými pravomocemi, zodpovědností a úkoly. Učí se řešit situace a přijímat důsledky svých rozhodnutí, stává se vyspělejší a vnímavějším k sobě samému a k okolí. Také toto prostředí vrstevníků v oddíle tvoří skupinu lidí, díky které se mladý člověk učí pohlížet na okolní svět.

Jedinec participující na skupině vrstevníků je v tomto období soustředěn více na sebe a svou osobnost. Snaží se být skupině platným členem, přinášet podněty a nápady pro trávení například volného času.

Společné trávení volného času v tomto období může mladému člověku dát mnoho podnětů. Jedním z nich může být tendence učit se organizovat si svůj volný čas i do budoucna.

Význam je v tom, aby jedinec dokázal integrovat myšlenku, že je pro něj volný čas velmi důležitý a neopomíjel ho. Pokud se mu to povede, alespoň částečně, předchází tak situacím naprostého vyčerpání, lépe zvládá zátěžové situace a jeho psychika je odolnější vůči stresu.

Dalším je vědomí týmového ducha a i při sebevětší zátěži a vypjaté situaci schopnost uvažovat o tom, že nemusí být člověk v životě na vše úplně sám.

Nejdůležitějším podnětem a poznatkem, který si mladý člověk může v tomto období uvědomit, je vědomí hodnoty sebe sama. Prostřednictvím

vztahu s vrstevníky, během trávení volného času zažívá velké množství situací. Ty jej učí brát zodpovědnost za svá rozhodnutí, více analyzovat, předvídat a efektivně plánovat zamýšlené činnosti.

IV. VOLNÝ ČAS KLIENTŮ UMÍSTĚNÝCH V DÚM

Při popisu volnočasových aktivit klientů diagnostického ústavu vyvstává otázka, kolik volného času, který mají klienti jen pro sebe, opravdu mají?

Klienti DÚM jsou v tzv. režimu, kde je vše předem určeno, je určen časový rozpis a plán každého dne co, kdo, kdy a kde bude dělat. Je jim neustále vytvářen program, plní jednotlivé úkoly, účastní se programů, plní si své povinnosti.

Během celého dne jsou neustále zapojováni do nejrůznějších programů a činností, které jsou určitým způsobem bodově hodnoceny. Na základě počtu získaných bodů může klient obdržet určité výhody.

V praktické části této práce se zabývám právě otázkou volnočasových aktivit, kde se na základě rozhovoru s klienty DÚM snažím nahlédnout na problematiku volnočasových aktivit v rámci těchto zařízení.

Cílem této kapitoly je uvést obecné informace týkající se diagnostického ústavu pro mládež jako instituce, jeho pravidel a vnitřního režimu. Je zde zmíněno téma vytváření režimu dne, doplněné o osobní pracovní zkušenost s mladistvými klienty ve Finsku.

Na kapitolu navazuje praktická část této práce obsahující několik rozhovorů. V nich je mapován pohled na volný čas v diagnostickém ústavu pro mládež očima klientů.

4.1 Diagnostický ústav pro mládež (DÚM)

Diagnostický ústav pro mládež je zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy chlapců, (existují i zařízení pro dívky), od ukončení povinné školní docházky do 18-ti let, popřípadě zletilých osob do 19-ti let věku, které jsou zde umístěny na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, ochranné výchově nebo předběžném opatření.

DÚM v omezeném počtu může také poskytovat preventivně výchovnou péči formou ambulantních a internátních služeb (dobrovolný pobyt). Pobyt dítěte trvá zpravidla 8 týdnů.

Provoz těchto zařízení upravuje v první řadě zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a zákonem č. 383/2005 Sb. kterým se mění a doplňuje z.č.109/2002 Sb.

Tento zákon uvádí, že ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy (dále jen „zařízení „) musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem by mělo být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

Účelem těchto zařízení je zajišťovat nezletilé osobě (zpravidla ve věku od 3 do 18 let), případně zletilé osobě (do 19 let) (dále jen „dítě „) na základě rozhodnutí soudu výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádnou výchovu a vzdělávání.

Diagnostický ústav plní podle potřeb dítěte úkoly

- diagnostické, spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností
- vzdělávací
- terapeutické
- výchovné a sociální a další

Ústav zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti dítěte.

V odůvodněných případech může diagnostický ústav, který byl požádán o přijetí dítěte bez závažných poruch chování, umístit dítě do dětského domova nebo dětského domova se školou bez jeho předchozího pobytu v diagnostickém ústavu.

Při umístování dítěte musí diagnostický ústav dbát na to, aby bylo dítě umístěno co nejbližší bydliště osob odpovědných za jeho výchovu nebo zákonných zástupců, pokud by tím nebyl ohrožen mravní vývoj dítěte.

Součástí tohoto zařízení je i tzv. záchytné pracoviště. Zde je poskytována po dobu nezbytně nutnou péče dětí a mladistvých s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadrženým na útěku z jiných zařízení popřípadě z místa pobytu nebo přechodného ubytování podle § 23 odst. 1 písm. a) a c) z. č. 109/2002 Sb. nebo z místa podmíněného umístění mimo zařízení.

DÚM bezodkladně oznámí přijetí dítěte příslušnému zařízení, které je dítě povinno převzít do dvou dnů od oznámení.

Diagnostický ústav poskytuje nezbytnou péči dětem zadrženým na útěku od osob odpovědných za výchovu, a to na základě rozhodnutí soudu

o předběžném opatření. Nadřízeným orgánem diagnostického ústavu je ministerstvo, které jmenuje a odvolává ředitele tohoto zařízení.

4.1.1 Režim dne v DÚM

Režim dne v diagnostickém ústavu se řídí vnitřním řádem zařízení, kde jsou podrobně popsána pravidla a postup organizace výchovných činností.

Během pracovního týdne začíná den v šest hodin ráno, pokračuje rozcvičkou na hřišti, poté hygienou, úklidem skříněk a ložnic a snídání. Po snídání následuje tzv. ranní hlášení, kde komunitou zvolený mluvčí podává informace o aktuálním počtu klientů a celkové situaci v komunitě. Po skončení ranního hlášení, obvykle v 7:30, odchází pracovní skupina na pracoviště za doprovodu pracovního instruktora. Zbylá část chlapců absolvuje v dopoledních hodinách školní vyučování.

Společný oběd je ve 14.00 a poté následuje hodnocení dopoledních činností. Účastní se ho 1 učitel, vychovatelé, může se také účastnit ředitel zařízení nebo jeho statutární zástupce.

Každý den po hodnocení dopoledních činností je další program v drobných detailech jiný.

V odpoledních a večerních hodinách během pracovního týdne tráví chlapci svůj čas např. sportem, sportovním kvízem, poslechem hudby, studiem vnitřního řádu, kvízem všeobecných znalostí, úklidem společných prostor a také činností dle plánu vychovatele.

Večerka je po druhé večeři a hygieně stanovena na 21:45.

O víkendech je režim dne trochu odlišný, vstává se později a podle situace v komunitě je možné večerku v pátek a sobotu prodloužit.

V sobotu je pak možno, aby chlapci přijímali návštěvy v době od 9:00 do 13:00, poté se další režim řídí vychovatelem ve službě a tím jakou činnost si pro chlapce připraví.

V neděli je program obdobný s tím, že je na vůli vychovatele ve službě zařadit do programu hru billiard. Ta je realizovaná ve vedlejším objektu, kde má diagnostický ústav pro mládež vlastní prostory s kulečnickovým stolem a patřičným vybavením.

Večerka je v neděli s ohledem na následující pracovní den stanovena na 21:45.

4.1.2 Bodový systém

Veškeré činnosti a úkoly jsou bodovány, klienti si plní během celého týdne svůj individuální bodový limit a mají šanci obdržet jak kladná tak záporná hodnocení. Z množství získaných bodů se na konec týdne udělá součet. Klient pak může nebo nemusí obdržet výhody či možnosti samostatné vycházky, dovolenky domů etc.

Bodový systém je postaven tak, že jednotlivý týden je považován za splněný, pokud klient dosáhl alespoň 26 bodů. V ostatních případech je týden považovaný za nesplněný což může oddálit klientův nárok na samostatnou vycházku nebo víkendovou návštěvu v jeho rodině.

V diagnostickém ústavu jsou klienti – chlapci rozděleni do výchovných skupin a ty si také plní svůj skupinový limit. Dosažený skupinový limit se počítá součtem skutečně dosažených individuálních limitů hodnocených členů ve skupině. Skupina má splněno pokud je dosažený skupinový limit roven či vyšší než vypočítaný skupinový limit. V tomto případě se skupině započítá do soutěže skupin + 5 bodů.

Další skupinové body může skupina získat v průběhu týdne při pravidelných skupinových činnostech a za mimořádnou aktivitu či pozitivní práci skupiny. Do skupinové soutěže se započítávají dosažené kladné body (za pořadí v soutěžích skupin, za dobře připravená denní hesla, za pozitivní přístup skupiny k dalším činnostem atd.), záporné body (za neúčast či negativní přístup k činnostem či požadavkům vnitřního řádu atd.).

4.1.3 Vnímání volného času samotnými klienty DÚM

V této krátké kapitole je uveden možný pohled na vnímání volného času samotnými klienty DÚM.

Myšlenkou je uvést vysvětlení, proč by měli klienti DÚM vnímat volný čas jinak než jejich vrstevníci, kteří žijí mimo diagnostický ústav.

Osmitýdenní období, kdy je mladistvý umístěn v tomto zařízení, je dobou ve které má být zjišťován důvod a okolnosti jeho problémového chování. To je hlavním posláním diagnostických ústavů, pokusit se určit příčinu závadového chování mladistvého a dle výsledku provést opatření.

Po tuto dobu jsou klienti podrobeni režimovým činnostem, které mají za cíl prostřednictvím účasti na společných programech, podpořit vědomí jejich osobnosti a snahu o zlepšení jejich chování. Díky těmto činnostem mladistvým nezůstává příliš volného času, ve většině situací jsou účastníky některého z předem stanovených programů. Účast i neúčast na těchto programech je patřičným způsobem bonifikována.

Při každodenním kontaktu s klienty je možné vnímat nespokojené reakce na režimové činnosti spolu s častým upozorněním na nedostatek volného času.

Jako volný čas v pravém smyslu by se dal chápat snad jen čas během společných sportovních aktivit a také v rámci jejich přípravy na večerku na ložnicích. V té době jsou v péči nočního vychovatele, který má zajistit hladký průběh přípravy na večerku a klid během noci. Ve všech ostatních případech jsou klienti v péči denních vychovatelů, kteří jednotlivé programy a činnosti zastřešují.

Z tohoto důvodu by se mohlo zdát, že volný čas klienti opravdu nemají a proto si sportovní odpoledne, které bývá zahrnuto do volnočasových aktivit, dokáží naplno užít.

Volný čas vnímaný klienty DÚM by se dal nazvat v jejich situaci a dle jejich tzv. „ nedostatkovým zbožím „, se kterým je nutné vhodně naložit. Snahou všech klientů je většinou si volnočasové aktivity řádně užít, protože kolektivní sport je klienty vnímán jako prostor kde se dokáží uvolnit, projevit, ukázat se před ostatními, zdůraznit své kvality.

Právě pro menší množství volného času v diagnostickém ústavu by mohli jeho klienti nahlížet na volný čas jako na vzácnost, které je třeba si vážit. Mohou se pak naučit organizovat si volný čas kvalitněji a užívat si jej s větší chutí.

Na základě práce s klienty se tento fakt potvrzuje a spolu s dalšími faktory napomáhá efektivnějšímu výchovnému působení.

4.2. Režim dne u mladistvých klientů finské organizace

Zde je zmíněno několik informací k otázce strukturace dne, získaných během své praxe při studijním pobytu ve Finsku.

Snažím se porovnat pohledy na strukturaci dne mladistvých, se kterými jsem pracoval na studijní stáži ve finském městě Hyvinkaa, a mladistvými, kteří jsou vedeni v evidenci OSPOD v Blansku, kde jsem měl také možnost dělat praxi v rámci studia. V obou případech se jednalo o klienty, kteří byli v diagnostickém ústavu z důvodů spojených s výchovnými problémy a nevyhovující rodinnou situací.

Při svém studijním pobytu ve finském městě Hyvinkaa jsem se dostal do organizace s názvem HOPE, organizace zabývající se pomoci mladým lidem, kteří pocházeli ze sociálně slabších rodin, měli problémy se zákonem a úřady, dříve byli členy pouličních part a kteří trávili svůj čas bezmyšlenkovitým bloumáním po městě.

Za dobu tří týdnů, kdy mi bylo umožněno plně se zapojit do programu a práce s mladistvými jsem získal velkou řadu zkušeností zaměřených na tuto problematiku. Organizace má tři vlastní pobočky, první z nich pracuje s mladistvými, kteří mají problémy s tím jak si organizovat režim dne, jak vhodně zkombinovat práci a zábavu, jak se učit přebírat zodpovědnost za nějaký úkol. Pracovníci pomáhají mladistvým sestavit program dne tak, aby se co nejvíce přibližoval realitě. Tato činnost mívá většinou formu diskuse na určité téma a všichni do této diskuse přispívají svými názory.

Další dvě pobočky užívají formu pracovní terapie, první část klientů se podílí na údržbě menší zahrady a přilehlého parku, druhá pak pracuje

s dřevem a vytvořené výrobky prezentuje a prodává na místním trhu konaném jednou za měsíc.

Když jsem se mladistvých ptal jakým způsobem trávili svůj volný čas před příchodem do zařízení, většinou jsem se dověděl, že ho trávili potulováním po městě, různými nákupy, kouřením cigaret a občasnou konzumací alkoholu. Při otázce na jejich rodinné zázemí většinou mlčeli nebo se odpovědi všemožně vyhýbali.

Vzpomněl jsem si na několik případů ze své praxe při práci s mladistvými, kdy jsem dostal obdobnou odpověď - mlčení. Pravdou zůstává, že jak klienti finské organizace tak mladiství vedení v péči OSPOD postrádali motivaci k jakémukoliv změně.

Nejčastější odpověď zněla: „ Proč mám jít dělat to či ono, když to nakonec stejně k ničemu nebude?“ U mladistvých klientů vedených v evidenci OSPOD nejčastěji uváděný režim dne vypadal následovně: Vstávat a jít ráno do školy včas není až tak důležité, už jen proto, že učitel sám o sobě čas od času také přichází později a nikdo mu na to nic neřekne, dávat pozor v hodině, plnit si své povinnosti se zdá být jako ztráta času, proč bych měl/a plnit úkoly, které jsou po mě vyžadovány když si je mohu před hodinou někde obstarat a místo toho jít po škole s kamarády (partou) někam do města.

Problematickou se jevila také otázka plnění domácích úkolů a činností spojených s přípravou na další den. Není přece důvod plnit si úkoly s dostatečným předstihem a mít vše v pořádku když je venku tak hezky nebo má kamarád nové DVD či počítačovou hru.

O činnostech kolem domu a plnění domácích úklidových prací už není třeba mluvit, protože postoj k nim je velmi podobný.

U klientů finské organizace jsem se setkal s analogickými reakcemi. Motivace ke změně byla z jejich strany velmi nízká. Jejich režim dne takřka

kořpondoval s informacemi získanými od mladistvých klientů, kteří jsou v evidenci OSPOD v Blansku.

Na základě osobní zkušenosti předpokládám, že při ztrátě motivace a cíle, k němž chce klient dojít, je velmi obtížné s ním pracovat na jakékoliv změně. Při otázce organizace vlastního volného času a jeho vnímání by mladistvý měl mít neustále motivaci na paměti a vědět kam se chce dostat, co se chce naučit, jakou zkušenost by rád získal. Způsob projevu a chování, kterým si žádá pozornost a pomoc je někdy i za hranicemi obecně přijímaných norem.

Při hledání odpovědi na otázku proč tomu všemu tak je, se ukazuje, že je třeba se podívat na systém v původní rodině mladistvého. V ní jsou uloženy všechny informace o výchově, rodinné vzorce předávané a žité po generace. Tam je třeba hledat odpovědi na otázku proč se mladistvý chová tak či onak.

Na základě osobní zkušenosti předpokládám, že by to mohlo platit jak pro klienty českých tak i zahraničních organizací, zabývajících se prací s mladými lidmi.

PRAKTICKÁ ČÁST

Při tvorbě této části práce bylo osloveno celkem šest klientů diagnostického ústavu pro mládež. Cílem rozhovorů bylo zmapovat pohled na jejich volný čas v době, kterou tráví za zdmi ústavního zařízení.

Při rozhovoru s ředitelem diagnostického ústavu pro mládež mi bylo řečeno, že snahou celého pracovního kolektivu DÚM je to, aby chlapci byli podrobováni tzv. režimové činnosti. Tím se rozumí organizace jejich času po celou dobu pobytu. Byl jsem upozorněn ředitelem zařízení na situaci, že chlapci mohou být s množstvím volného času nespokojeni a že se jim celý režim výchovy a péče v diagnostickém ústavu nemusí líbit. Tento fakt je zohledněn při jednotlivých rozhovorech volbou otevřených a uzavřených otázek.

Charakteristika klientů (respondentů) je různá. Dva z chlapců mají soudem stanovenou ústavní výchovu, další dva jsou v diagnostickém ústavu na základě rozhodnutí soudu o předběžném opatření, pátý chlapec souhlasil s dobrovolným pobytem v zařízení a poslednímu byla soudně uložena ochranná výchova.

Rozhovory jsou ve třech okruzích, prvním je období před nástupem do diagnostického ústavu, to se snaží uvést obecné informace o volném čase chlapců. Druhým okruhem jsou otázky na jejich volný čas při pobytu v diagnostickém ústavu a poslední okruh tvoří dotazy směřované na organizaci a vnímání volného času po odchodu z DÚM.

Odpovědi se vzájemně trochu liší, protože každý z chlapců vnímá svůj volný čas v diagnostickém ústavu jinak.

Při vlastních rozhovorech na téma volného času byli chlapci většinou sdílní a nebylo třeba je při povídání nijak zvlášť pobízet. Důležité bylo při rozhovoru respektovat vzájemné hranice v komunikaci. Po ukončení jednoho rozhovoru

jsem nabyl dojmu z reakcí klienta, že by rád získal mou přízeň. Jak sám uvedl, chtěl by se se mnou potkat, poté co ukončí pobyt v DÚM, a stál o vzájemné setkání, rozhovor někde v Praze, nejlépe v restauraci u sklenice piva. Tuto nabídku jsem nepřijal s vědomím respektu a snahy zachovat profesionální přístup i po ukončení spolupráce s klientem.

Charakteristika respondentů obsahuje informace o jejich zájmech, které uvedli při nástupu do DÚM, dále je zmíněno dokončené vzdělání, u některých klientů je také uvedena možnost navazujícího studia. V krátkosti jsou popsány také obecné informace o rodinných poměrech.

To vše je zmíněno z důvodu úplnějšího pohledu na výsledky jednotlivých rozhovorů. Ty jsou uvedeny dále v této práci.

V. CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

V těchto krátkých kapitolách jsou uvedeny informace o situaci klienta tak, jak ji uvedl při nástupu do diagnostického ústavu. Tyto informace jsou uloženy do osobních spisů jednotlivých klientů a jsou součástí vstupního rozhovoru.

5.1 Rodina

Všichni dotazovaní pocházejí z nefungujícího rodinného prostředí. V rodinách se objevovalo domácí násilí, výchovné problémy, kontakt se závadovou skupinou vrstevníků, užívání drog mladistvých, gamblerství a útoky z domova, krádeže a další trestná činnost.

5.2 Vzdělání

Chlapci většinou dokončili klasickou povinnou školní docházku na základních školách. Během té doby měli velké množství neomluvených hodin. Někteří z chlapců také jednu třídu opakovali. V jednom případě klient dokončil povinnou školní docházku na základní škole speciální.

Všichni chtějí pokračovat v dalším studiu v učebních oborech, kde jsou přijati, ale z důvodu jejich momentálního pobytu DÚM si zde plní individuální studijní plán.

Při rozhovoru zmiňovali důležitost vzdělání v dnešní době. Chápejí jako prostředek pro dosažení určité životní úrovně.

5.3 Zájmy a volný čas

Nejčastější odpovědí byl sport, konkrétně fotbal. Poté chlapci uváděli sledování televize, hraní počítačových her, internet, poslech hudby a partu kamarádů se kterými tráví čas mimo domov.

VI. ROZHOVORY S KLIENTY

Jsou rozděleny do třech okruhů, které jsou věnovány:

1. subjektivnímu pohledu na volný čas obecně, pohledu na svůj volný čas před nástupem do diagnostického ústavu pro mládež, jsou uvedeny jeho zájmy a záliby.

Otázky k tomuto okruhu jsou uvedeny v kap. 6.1

2. pohledu na svůj volný čas při pobytu v diagnostickém ústavu, činnostem, které by klient rád konal ve svém volném čase v zařízení, věcem, které by dle názoru mladistvého napomohly k lepšímu trávení volného času v zařízení.

Tento pohled je popsán v kap. 6.2

3. subjektivním postojům k tvorbě a budování jejich volného času po odchodu z diagnostického ústavu, otázce návštěv zájmových zařízení, představám o volném čase jejich dětí v budoucnu.

Závěrečný okruh otázek je uveden v kap. 6.3

6.1 Volný čas - obecně

1.otázka: *„ Na co si vzpomeneš když uslyšíš pojem „volný čas,, ?*

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

*„ to co jsem dělal jako před nástupem sem, byli jako problémy atd.,
problémy s automatama, s hazardem, to mě zblblo, úplně mě to zmátlo „*

Doplňující otázka: *„ Kdyby nebyly ty automaty, bylo by i něco jiného,
nějakej sport?*

„no to sem hrával fotbal, jinej sport ne, fotbal jsem hrál od 8 (let) „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

*„když jsem byl doma, nemusel jsem chodit do školy, neměl jsem žádný
povinnosti, takže jsem vlastně odešel z baráku za kamarádama, mohl jsem si
dělat co jsem chtěl „*

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

*„ asi to, co dělám když jsem sám venku, procházky, fotbal, breakdance,
basket, capuera (bojové umění)..*

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„kamarádi, potom je to malování (graffity) „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„čas, kterej můžu strávit jak chci, dělat s ním co chci „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

*„jakože strávený s kámošema, hrát fotbal třeba sport, a no nevím, asi nějaký
ty drogy většinou co sme měli, graffity.. „*

2. otázka: „ *Jak jsi trávil svůj volný čas před nástupem do DÚM?* „

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ *v hernách, kamarádi mě k tomu dovedli, chyt sem se špatný party, bylo to, už sem v tom lital* „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ *krad sem, hulil jsem trávu, peníze jsem na to potřeboval* „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ *byl sem venku, s kámošema, hráli sme fotbal, basket, chodili sme občas na takový akce jakože hudební* „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ *z malý části škola, kamarádi a pak to malování (graffity)* „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ *určitě jinak než když jsem teďkom tady, trávil sem ho takovej volnějši, nechodil jsem sice do školy, ale plánoval jsem, že až mi bude osmnáct, že budu bydlet sám s kamarádem, že o prázdninách budeme mít brigádu, o prázdninách, že budeme pracovat a že si můžu udělat dálkově nějaký studium* „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ *schovávačkou, když jsem dva měsíce zdrhal předtím než jsem šel sem...* „

3. otázka: „ *Jaké máš zájmy, záliby, koníčky?* „

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ *sport, hlavně fotbal* „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ *sport, nejvíc fotbal, doma mám zvířata, takže i psy, to je tak nějak všechno.* „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ tak jak jsem říkal, ten basket, ten breakdance, fotbal „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ ..no to bylo to sambokombat (bojové umění), pak ta hudba, to malování „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ můj jakože největší koníček, záliby je poslouchání hudby, počítač, Internet, stahování filmů, koukání se na filmy, seriály..takle (vysvětluje)

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ fotbal a thaibox „

Z uvedených odpovědí se ukázalo, že mladiství při otázce na subjektivní vnímání pojmu volný čas mají tendenci vracet se ve vzpomínkách k blízké minulosti, činnostem, jejich přátelům a kamarádům. Někteří z nich uvádí situace a okolnosti ve kterých se jejich chování a jednání většinou neslučovalo s obecně přijímanými pravidly a normami.

Při otázce na trávení volného času před nástupem do DÚM chlapci většinou uváděli kontakt se skupinou vrstevníků a pohyb v rizikovém prostředí.

Mezi koníčky a zájmy chlapců dominuje sport spolu s dalšími činnostmi. Ve všech případech je pro chlapce velmi důležitý kontakt s vrstevníky a kamarády.

6.2 Volný čas v DÚM

1. otázka: „ Máš v ústavu volný čas? „

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ jako moc ho tady není, ale mám. „

Doplňující otázka: „ Dá se říct kdy? Během týdne, o víkendu? „

„ No o víkendu, během týdne je toho fakt málo, jenom ty přestávky, o víkendu je toho hodně, to je skoro celý den. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Mám o víkendech, mám čas. Ten většinou ten trávím na hřišti a večer koukáme na filmy anebo chodíme třeba i ven, což chodím rád. Že vlastně nejsem zavřenej. „

Doplňující otázka: „ Ten volný čas máš vlastně jenom o víkendu nebo se dá říct, že by se dal najít i během týdne? „

„ Dá se najít i během týdne když máme třeba dle plánu vychovatele program, anebo když máme Malý klub tak si vybíráme my co můžem hrát. Se vždycky nějak dohodnem. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ no jakoby ne (váhá) nebo ne, volný čas to jako, no během víkendu to je ten fotbal a tak, a během týdne (váhá), to asi ne

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ jo, pětkrát denně (směje se), na přestávku na cígo hehe (směje se), tehdy je to takový volnější, jinak myslím, že se to tady všechno víc koordinuje – ten náš pohyb, o víkendech je to pohoda, to je ho víc (volného času), můžu si kreslit, že nemusím dělat něco jinýho za co by, že můžu kecat s kýmkoliv o čemkoliv. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ určitě je tady volnej čas, jako o přestávkách, třeba když se učíme tak tam je taky trochu tý volnosti, nepíšem žádný ty písemky nebo tak, není to tady jak to říct – omezování, můžem si dělat jakoby co chcem, ale v rámci toho abychom nijak nenaštvali pana učitele a tak(...) „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ jo, když to(...)tak o vikendu máme volno, můžem hrát fotbal třeba a nebo koukat na televizi, během týdne ne, to máme furt nějaký programy. „

2.otázka: *„Pokud bys mohl být na chvílku ředitelem takového zařízení (DÚM), snažil by ses uvažovat o volném čase chlapců umístěných v zařízení, např. dát jim větší osobní volno? „*

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ No bejt jako na místě ředitele, tak bych dal asi víc toho volna na ty kouřový přestávky, protože to je hrozný, tady se kouří strašně málo, to bych radši pozměnil řád (vnitřní řád DÚM) „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Přemýšlel bych o tom jak jim dát víc volnýho času, ale zas je dobře to, protože takhle my nemyslíme na to, co jsme dělali předtím...ale chtělo by to občas víc na to hřiště, protože furt skoro sedíme ve škole nebo jsme v práci. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Ne, asi bych to nechal jak to je, podle mě je to takový jak to má bejt. „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ S tím volným časem, asi bych to pomáhal uvolňovat, dělal bych programy, který by mohly kluky víc pobavit, kvízy zábavnější, víc bych kooperoval s těma děckama, aby je to bavilo. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ jo, uvažoval, dal bych třeba návštěvky přes tejdén a ták, třeba o tejdén bych zkrátil čekání na to jak jsou dovolenky a tak a udělal bych to podle toho jak by se chovaly ty lidi, prostě zákazníci nebo tak (chtěl patrně říct klienti) „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ No já nevím, dal bych víc přestávek, toho sportu „

3. otázka: *„ Jestliže by byla možnost navrhnout jakým způsobem bys rád trávil volný čas v rámci zařízení – co bys chtěl dělat? „*

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Docela rád bych tu možnost počítače, informatiku a takovýdle věci kdyby to šlo, a učil bych se víc. Tady ta škola jako, to není na nějaký vzdělávání, to je tak jenom rozšíření základky „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Kino, to je dobrý, protože aspoň uvidíme jak, nějaký ty nový filmy, anebo taky víc bych uvítal kdybychom mohli s vychovatelem víc ven, ale to teď poslední dobou o víkendu chodíme furt na nějaký akce a taky se kouknem po Praze, jak vypadá hlavní město, protože většina z nás tady nikdy nebyla. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Surfoval bych na Internetu, povídal bych si s přátelama co nejsou tady v tomto zařízení, chattoval bych „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„nevím nějakej volnej program, koukat na televizi, třeba turnaj ve fotbálku, kombinovat ten sport s odpočinkem, s relaxací „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Já?, Mě to je jedno, já vím, že jsem tady, protože jsem dělal různý ptákoviny, nechodil jsem do školy, já to беру tak, že jaký to tady je takový to bude. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Jako tady přímo? já nevím, tak asi no, přístup k tomu Internetu kdyby šel, třeba ještě víc procházky na ty, no, památky jak jsou „

4. otázka: *„ Myslíš si, že v jiných diagnostických ústavech mají klienti více volného času? „*

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ jako v jiných diagnostických ústavech? (váhá) myslím, že ne, troufám si říct, že tady je asi nejlepší diagnostickéj ústav, myslím, že tady je až moc jako volný na to, že sme tady zavření „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ tak já nad tím nijak neuvažuju, protože je to všechno stejný už tady, ale musím říct, že to je ty jiný ústavy, řekl bych o něco, maj to o něco lepší než my, protože z toho co jsem slyšel tak tady tohle je nejtvrďší diagnostickéj ústav, takže si myslím, že tam je víc toho volna. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Myslím, že asi ne, že to je tak stejný jako tady. „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ no spíš asi ne no, to je tak všude podobný

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„Jako podle mě to bude všude takový skoro stejný. nebo hodně podobný, takový. „ (nechce o tom dále mluvit)

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Nevím, protože sem neslyšel o ničem jiným, z žádnýho takovýho zařízení jsem předtím nepřišel..nevím no „

5. otázka: *„ Je něco co bys chtěl na volnočasových aktivitách v rámci DÚM změnit či vylepšit nebo bys nechal vše tak jak je?*

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ nenechal bych to, třeba bych ty počítače, protože fakt to je to, v tom žiju trošku, jsem na tom tak trošku závislej, na internetu, chattuju tak jak všichni mladý lidi. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Jediný co bych chtěl vylepšit, co schází je mít tady počítač. internet, možnost si psát s jinýma lidma, ale vono je to spíš kvůli tomu, že se třeba takle můžou domluvit útěk. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ asi bych to nechal, neměnil bych nic, ani nic nepřidával „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ No mohlo by jich bejt víc jako v tejdnu, o vikendech je to pohoda, to je v pohodě, v tejdnu by jich mohlo bejt víc, třeba po obědě hodinku si dělat co chcem(...)tj. třeba to kreslení, prostě dělat co chcem. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ No mohly by tady bejt třeba počítače s internetem, jako třeba na to pokecat si s kamarádama, kteří jsou mimo todle zařízení, ale určitě s nima nekecat vo útěku a vo takovejch blbostech, nemám důvod utíkat, protože kdybych utek tak si akorát, si udělám problémy, že bych nešel do jinejch ústavů, kde je to jakože lepší a prostě nemusel bych skončit v Praze, moh bych skončit někde jinde. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„Asi nechal nebo bych možná dal míň těch programů než je teďkom, aby bylo víc volnosti, jinak nevím, programy, škola, já nevím. „ (je jakoby v rozpacích)

Z uvedených odpovědí týkajících se vnímání volného času klienty DÚM může být patrné, že volný čas v zařízení je pro ně dost důležitý a i přes jeho omezené množství s ním dokáží vhodně nakládat. Hlavní společnou volnočasovou aktivitou jsou uváděny kolektivní sporty s důrazem na míčové hry, konkrétně fotbal.

Tato část rozhovorů se nesla ve veselém duchu, bylo na chlapcích vidět jak se snaží o co nejlepší odpověď. Důvodem by mohl být dle mého názoru fakt zisku kladné bonifikace za konání rozhovoru.

Následující den mi bylo sděleno jedním z klientů, že se ptá za všechny, kteří rozhovor poskytli, zda ode mě obdrží kladné hodnocení. Celý rozhovor si klienti zařadili do skupiny činností uvedených ve Vnitřním řádu zařízení s vysvětlením, že tento rozhovor se dá chápat jako pomoc vychovateli.

Otázkou na kterou neznám odpověď zůstává: *„Do jaké míry se mi chtěli dotazovaní respondenti zavděčit? „* a proto uvedli výše zapsané odpovědi. Během kladení jednotlivých otázek byla znát jejich nervozita, přestože byli před začátkem rozhovoru ujištěni, že bude respektována diskrétnost a dohoda o ochraně osobních údajů.

Dalo by se předpokládat, že po prvním ukončeném rozhovoru byl jeho aktér zahlcen nepřehledným množstvím dotazů na vlastní průběh rozhovoru. Usuzuji tak proto, že jsem byl několikrát svědkem situací při kterých byl hlavní postavou např. klient, který se vrátil od výslechu z policejního oddělení.

Výslech na Policii byl konán v souvislosti s jeho trestnou činností. Po návratu byl podroben zvýšenému zájmu komunity, která chtěla vědět co nejvíce.

Můj rozhovor by se v očích klientů dal chápat podobně, přestože byly jeho výsledky publikovány pouze v této práci. Celkové shrnutí a bližší vyhodnocení průběhu rozhovorů je uvedeno v samostatné kapitole.

6.3 Volný čas po odchodu z DÚM

1. otázka: „ Máš představu o tom, jak si budeš tvořit svůj volný čas po odchodu z DÚM? „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Mám no...začnu jako pracovat,sem dokončil školu , sem dělal kuchaře, sem dokončil školu tak začnu pracovat teďka a v září nastupuju znova do školy, pokračovat na číšníka. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Jak to tady ukončím, tak bych se chtěl vrátit domů, kde bych si chtěl udělat školu, tak nějak ten výuční list, to je základ, chtěl bych dělat obráběčkovu - vrátit se tam , už sem na tom oboru jednou byl, jenže odtam sem se skoro nechal vyhodit, na praxi sem chodil, ale do školy sem nechodil. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ No asi stejně jak předtím capuiera, basket, být s kamarádama. „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ No nějak tak jak jsem tady, a jinak ještě školu, s kamarádama se hodně stejkat. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ ne, nevím neřeším to, nepřemejšlel sem nad tím. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ no určitě nebudu brát už ty drogy, protože jsem si uvědomil, že to je stejně zbytečný a nevím no, asi se začnu věnovat víc tomu sportu zase. „

2. otázka: „ Co pro tebe znamená dobře strávený volný čas? „

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„Když jsem prostě s lidma, s kterýma mě je dobře, s přáteli, s rodinou asi nejradši, jinak na hřišti na fotbalu. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ s rodinou bejt, hlavně se ségrou - mám šestiletou a pětiletou ségru. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ No asi buďto sport nebo učení, a pak ještě holky „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ když se vrátím domů s tím pocitem, že jsem ho využil tím co mě baví, že dneska na legále (legální plochy pro graffity) se mně to povedlo, byla sranda (mluví o graffitech) všichni se bavili, nikdo se nehádal. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Znamená pro mě pokecat si s lidma se kterejma sem se třeba dlouho neviděl, na těch, který mám rád na kterejch mi záleží, dobře strávenej čas by byl třeba u dědy, kterýho sem neviděl tři čtvrtě roku. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ no já nevim no, tak je jasný, že dopoledne nějak do školy a odpoledne bych trávil s nějakým tím sportem a pak nevím, asi s kámošema koukat na graffity, ale nebrat už ty drogy. „

3. otázka: „ Uvažuješ o návštěvě nějakého zájmového zařízení, které se věnuje volnočasovým aktivitám? „

Klient: 16 let, v DÚM 5.týden pobytu

„ Uvažuju, protože tudle sezónu už sem trošku promarnil, takže příští sezónu začnu hrát fotbal. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Chtěl bych na ten fotbal, ale na to se ještě musím zeptat i tak jestli mě někam vezmou. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Ano, asi bych chtěl začít zase s tím thaiboxem, protože mě to baví, ten breakdance. „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ Ne, budu si ho řešit sám, s kamarádama. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ Posilovna, do posilovny bych si zašel s kamaráda, čas od času zajít. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ No jasný (směje se), že bych šel do nějakýho fotbalovýho kroužku a pak týmu „

4. otázka: *„ Víš o tom jak by měl nebo mohl vypadat volný čas tvých vlastních dětí – v budoucnu? „*

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Jako uvažoval jsem o tom, ale k ničemu sem nedospěl, že se bojím, že budou po mě...ale kdybych měl syna, asi bych taky chtěl, aby byl fotbalista...nevím moc si to ještě nedokážu představit. „

Klient: 17 let, v DÚM 6. týden pobytu

„ Tak představu o tom nemám, ale doufal bych, aby nedělali to, co já. „

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ No jakoby sem vo tom přemejšlel, no děti no, přihlásil bych je na kroužky, nechtěl bych, aby dopadli jako já, aby se líp učili a takový věci. „

Klient: 17 let, v DÚM 2. týden pobytu

„ Určitě bych jim to neorganizoval, nechal to na nich co by si vybrali, chtěli dělat, musel bych jim to schválit a pokud ne tak bych jim to zakázal (mluví o vybraných zájmech a věcech co by třeba jeho děti rády dělaly...)

Klient: 17 let, v DÚM 1. týden pobytu

„ já nevím, to je na nich jak budou chtít a tak, ale jakože je to na nic, já je stejně moc omezovat nebudu, ale stejně vim, že žádný děti mít nebudu, možná nějak pozdějc, ale to už budu mít jiný přemejšlení, jiný názory, teď jsem přece jenom na to trošku mladší. „

Klient: 16 let, v DÚM 5. týden pobytu

„ Nevím, tak asi určitě, aby chodili do školy, pak nejdřív a potom bych je dával podle toho jestli je to kluk nebo holka, tak bych spíš podle toho co si chce dělat von, sport, prostě, aby měl taky nějaký zájmy a koníčky. „

Z odpovědí, které uvedli respondenti je možné vnímat, že celkovou představu o další organizaci svého volného času po odchodu z diagnostického ústavu patrně nemají. Někteří uvedli, že o tomto ještě neuvažovali.

Při otázce na dobře strávený volný čas bylo uvedeno časté sportovní vyžití, kontakt s přáteli a kamarády, pár slov bylo zmíněno o společně stráveném čase v kruhu rodiny. Většina respondentů také uvažuje po odchodu z DÚM o návštěvě některého ze zařízení zabývajících se volnočasovými aktivitami.

Prognosticky položenou otázku na téma volnočasových aktivit jejich vlastních dětí zodpověděla většina klientů podobně. Často zaznělo přání, aby se jejich potomci nechovali stejně jako oni.

O další organizaci volného času jejich vlastních dětí většina klientů buď ještě nepřemýšlela a pokud ano, většinová tendence je nechat své děti, aby si našly zájmy a koníčky sami, neomezovat je.

VII. VYHODNOCENÍ ROZHovorŮ

Konané rozhovory jsou vyhodnocovány metodou kvalitativního výzkumu tj. takového, který se snaží interpretovat náhled klientů na volný čas v rámci pobytu v DÚM.

Během rozhovorů byla ověřována otázka zmíněná již v úvodu této práce: „*Jak vnímá svůj volný čas klient DÚM?* „. Snahou bylo potvrdit či vyvrátit můj vlastní názor na množství volného času klientů diagnostického ústavu.

Domníval jsem se, že klienti těchto zařízení mnoho volného času pravděpodobně nemají.

Odpovědi respondentů během rozhovorů byly různé. V prvních otázkách mapujících jejich pohled na vnímání volného času obecně, vyšlo najevo, že si většina dotazovaných při vzpomínce na volný čas vybavuje období závadového chování před nástupem do diagnostického ústavu. V tomto je zahrnut pobyt na útěku, konzumace omamných a psychotropních látek, gamblerství, trestná činnost apod.

V další části směřované k otázce vnímání volného času v rámci pobytu v diagnostickém ústavu se ukázalo na základě reakcí respondentů, že volný čas během pobytu v těchto zařízeních určitě je a ústavem jsou nabízeny možnosti jak volný čas strávit.

Při otázce na množství se odpovědi lišily kvantitativně dle jednotlivých klientů. Faktem zůstává, že základní myšlenkou práce s těmito klienty je tzv. režimová činnost. Z toho se dá usuzovat, že celý program dne je koncipován tak, aby byli klienti neustále v součinnosti s vychovatelem a plnili jednotlivé úkoly. Přesto všechno získané odpovědi potvrdily, že volný čas v těchto zařízeních je soustředěn z větší části do režimových činností během víkendů

(sportovní klání, vycházky do okolí, návštěvy kulturních zařízení, společné výlety), kdy je režim dne ve srovnání s pracovním týdnem volnější.

Často zmiňovanými fenomény při otázce na zlepšení kvality volnočasových aktivit byly osobní počítač a internet. Z odpovědí je patrné, že klientům chybí možnost komunikace skrze internet se svými známými, kamarády a rodinou. Internet by dle jejich vyjádření užívali nejspíš ke komunikaci s okolím a také k zábavě. (Ústav poskytuje možnost kontaktu s zákonným zástupcem mladistvého – rodičem prostřednictvím návštěvního dne každý víkend v sobotu v době od 9:00 do 13:00. Další možností je telefonický kontakt každý den v týdnu v době od 20:40 do 21:00.- pozn. autora).

Někteří respondenti také uvedli, že počítač i internet by se daly využít např. také k naplánování útěku ze zařízení a jsou si důsledně vědomi toho, proč možnost komunikace přes Internet není v diagnostickém ústavu dovolena.

Při vlastních návrzích na trávení volného času v DÚM respondenti kladli důraz na volnější režim – méně společných a povinných činností a více času během přestávek ve výuce. Tato myšlenka stojí v protikladu k myšlence režimové činnosti. Jsou situace, kdy se ředitel zařízení setkává se stížnostmi klientů na celkový režim výchovy v zařízení. Vzniklé stížnosti jsou řešeny prostřednictvím diskusí vedení ústavu s klienty.

V otázce možného působení ve funkci ředitele DÚM a jeho úvah o množství a organizaci volného času byly uváděny podobné odpovědi. Většinou se týkaly většího množství volného času v rámci pobytu. Jejich snahou by také bylo organizovat celý režim v zařízení tak, aby se více dbalo na osobní přístup ke klientům, zařadit větší množství kvízů s nejrůznějšími zaměřením. Někteří naopak uvedli, že s množstvím volného času jsou spokojeni, protože dle jejich slov nemají prostor přemýšlet o své minulosti a důvodech proč se ocitli v DÚM. Zbytek odpovědí u této otázky se soustřeďuje na větší množství volného času i během pracovního týdne.

V poslední části, která byla zaměřena na organizaci volnočasových aktivit chlapců po odchodu z DÚM jsou odpovědi respondentů neurčitě. Někteří nemají představu o svém volném čase a jeho organizaci v budoucnu, jiní uváděli, že se chtějí vrátit zpět ke známým a kamarádům z období před nástupem do diagnostického ústavu. Společnou odpovědí pro všechny dotazované bylo přání, aby jejich vlastní děti v budoucnu nedopadly tak špatně jako oni sami.

Z rozhovorů jsem nabyl dojmu, že respondenti jsou si vědomi důvodů a okolností, které vedly k jejich umístění do diagnostického ústavu. Uvedli, že se v budoucnu chtějí zasadit o to, aby jejich děti mohly mít větší šanci na spokojenější život než jejich rodiče.

Důležité otázky, které by se daly z průběhu všech rozhovorů vytušit:

„ Do jaké míry byly odpovědi všech klientů věrohodné a vypovídající? „ a dále „ Jak velké množství přetvářky a manipulace je možné v těchto rozhovorech vnímat? „

Uspokojivou odpověď patrně získat nelze. Zůstává než doufat, že chování a odpovědi uvedené v rozhovorech jsou alespoň z části založené na pravdě. Faktem je, že pro vlastní průběh rozhovoru by to nemuselo být důležité, protože poskytované informace nebyly hlouběji ověřovány. Pro kontrolu některých informací bylo využito osobních spisů jednotlivých klientů. Vše s ohledem na diskrétnost a ochranu osobních dat.

Jednotliví respondenti byli po celou dobu rozhovoru v dobré náladě, dalo by se říct, že rozhovor uvítali jako zpestření v rámci režimových činností, někteří měli tendenci hovořit i dále poté co bylo nahrávací zařízení vypnuto.

Po ukončení jednoho rozhovoru mi klient z vlastní vůle začal vysvětlovat jeho problémové chování v ústavu z předchozího dne. Tvrdil, že jeho chování je pouze odpovědí na to, jak s ním jedná zbytek klientů. Zároveň uvedl, že

svým chováním jen sleduje kam až může ve vztahu k vychovateli zajít, co vše si může jako klient k vychovateli dovolit.

Jeho řeč potvrdila mou myšlenku o stanovení hranic ve vztahu vychovatel versus klient diagnostického ústavu. Mám za to, že je nutné mít tento vztah na paměti, být si vědom vlastních hranic. Díky tomu může začít být vychovatel vnímán jako autorita a komunita se s ním, jako s autoritou, učí vycházet a komunikovat. Současně za situace, kdy se i členové komunity učí hledat a stanovovat si své hranice ve vztahu k vychovateli. To vše může hodně napomoci pro zlepšení výchovného efektu a práce s těmito klienty.

ZÁVĚR

Každý den, kdy člověk řeší velké množství situací, je unavený a potřebuje nabrat síly. Snaží se získat jiný náhled na prožité situace, pokusit se je vyhodnotit proto, aby v dalších situacích, které přijdou mohl reagovat efektivněji.

Obdobím, které slouží právě k odpočinku a relaxaci od každodenních povinností je volný čas. Je v životě člověka velmi důležitý. Jeho prostřednictvím dokáže člověk odpočívat, může hledat ztracenou motivaci k tomu, jak věci dělat lépe, je časem, který si může člověk organizovat podle sebe.

V dnešní době, která řeší z velké části společenskou prestiž a úspěch se člověk snaží pracovat jak nejlépe dovede.

Může platit heslo „*čím více, tím lépe*“. Všichni chtějí dělat věci co možná nejlépe, a proto, aby se požadovaný výsledek dostavil jsou ochotni obětovat spoustu času jak v práci tak i během svého volna. Pomalu ztrácí pojem o tom, co znamená rodina, svou nepřítomnost omlouvají množstvím pracovních záležitostí.

Po čase se ukáže, že jejich rodina si na tento model zvykla a společně trávený čas je pryč.

Podobným příkladem by mohla být situace rodiny, kde jsou rodiče rozvedeni. Dítě či mladistvý může být svěřen do výchovy jednoho z rodičů a s druhým je mu umožněn kontakt prostřednictvím soudního rozhodnutí. V něm bývá uvedeno jak často a kde se smí dítě se svým rodičem stýkat. Je jasné, že obě uvedené situace zanechávají v dítěti nejrůznější pocity viny a pochyb o sobě samém. Někdy se stává, že se mladý člověk cítí jako viník rozvodu jeho

rodičů a má tendence žádat si o vlastní pozornost nejrůznějšími způsoby. Psychicky na tom bývá zle a obvykle trpí různými dalšími negativními pocity.

Během dětství a dospívání v takové rodině může trpět mladý člověk v určitých chvílích pocity osamocení, nepochopení a může se cítit jako ztracený. Přirozeně hledá možnosti jak se tomu bránit. Prostředkem k částečnému zmírnění jeho situace může být parta vrstevníků se kterou tráví většinu času a to i volného. Zde může nacházet pocity, které mu z nejrůznějších důvodů nebyly umožněny zažít v rodině.

Začne si organizovat a trávit čas s partou kamarádů, má touhu někam patřit. Postupně si buduje svoje jméno a postavení ve skupině – partě, může být ostatními členy oceňován.

Společně tráví volný čas různými způsoby a někdy se může stát díky členství v partě mladistvých trávících volný čas bez jakéhokoliv cíle, že se jednorázovým přestoupením zákona dostanou do závadového prostředí, kterému mohou úplně propadnout. Dostávají se do problémů s porušováním obecně přijímaných norem a pravidel a společnost je nucena s nimi na základě jejich chování a jednání patřičně naložit.

Rázem se z mladistvého může stát člověk, který má problémy se závadovým chováním. Svůj volný čas tráví v rizikovém prostředí ohrožujícím jeho další vývoj.

Protože je na něj stále pohlíženo z právního hlediska jako na mladistvého, soud pro mladistvé může stanovit různé druhy náhradní péče.

Pokud není náhradní rodinná péče mladistvého možná ani perspektivní, přistupuje se k soudem nařízené ústavní výchově. Ta přináší velkou změnu v životě mladistvého v různých oblastech včetně trávení a organizace jeho volného času.

Institucionální péče (dětské domovy, dětské výchovné ústavy, výchovné ústavy pro mládež, diagnostické ústavy, speciální školy internátní) přináší do

života mladistvého situace se kterými je nucen pracovat, učit se přizpůsobit, plnit úkoly a povinnosti, které mu přísluší.

Vzhledem k systému péče a myšlenke režimových činností se ukazuje, že klienti těchto zařízení příliš svého volného času nemají.

Cílem této práce bylo soustředit se na problematiku volného času z pohledu klienta diagnostického ústavu.

Subjektivní názor, který jsem chtěl touto prací potvrdit či vyvrátit byl vnímán z pohledu vychovatele v diagnostickém ústavu pro mládež. Během práce s mladistvými v tomto zařízení jsem si utvořil názor, že po dobu pobytu v diagnostickém ústavu klient svůj volný čas nemá.

Na základě odpovědí klientů DÚM svůj názor falzifikuji a vysvětlení uvádím odpověďmi na otázky v praktické části této práce. Zde klienti uvedli, že volný čas v DÚM mají – není ho příliš mnoho, ale je.

Celá tato práce mě dovedla k poznání, že je třeba učit se si organizovat i svůj volný čas. Díky rozhovorům s klienty DÚM jsem dospěl k názoru, že společné trávení volného času rodičů a dětí může dětem hodně pomoci v jejich rozvoji. Pochopil jsem, že vedle dalších věcí je společně trávený volný čas obdobím, kdy může mladistvý člověk vnímat jednotlivé role ve výchově, může se učit reagovat v nejrůznějších situacích, budovat svůj život i dále.

Subjektivní názor na problematiku klientů DÚM je ovlivněn pracovními zkušenostmi a každodenním kontaktem s těmito mladistvými. Jejich životní situace není jednoduchá a podmínky ve kterých vyrůstali byly obtížné. Při práci a kontaktu s nimi se je snažím akceptovat jako rovnocenné v komunikaci, jejich názor mě zajímá.

Mám ale také na paměti vědomí o stanovení hranic v rámci práce s klienty a myslím si, že pro práci s mladistvými je vědomí hranic (jak osobních tak ve výchově) velmi důležité pro uspokojivý výsledek výchovného působení.

Domnívám se, že náš vzájemný vztah je postaven na respektu a akceptaci autorit. V kontaktu s těmito mladistvými se snažím ukázat jim vhodnou formou, že za vše co udělají ponesou svou zodpovědnost. Je to nelehký úkol, mnohdy jsou vzájemné diskuse velmi emotivní a hlasité.

Osobně zastávám názor, že těmto mladistvým můžu nabídnout další šanci na změnu v jejich životě. Víím, že možností měli hodně a vždy se nějak rozhodli. Nejsem naivní a nemyslím si, že se všichni budou chovat dle pravidel a norem, ale mám za to, že dát těmto mladistvým další šanci pro rozhodnutí co dál s jejich životem, je dobrou motivací k sebemenší změně.

SEZNAM LITERATURY

- Pávková J. a kolektiv, Pedagogika volného času, Portál, Praha 1999
- Matějček Z. , Rodiče a děti, Avicenum, Praha 1989
- Matoušek O. , Kroftová A., Mládež a delikvence, Portál, Praha 1998
- Mádrová E. , Zkuste být dítětem, Portál, Praha 1998
- Townsend J., Cloud H. : Děti a hranice, Praha: Návrat domů, 1999
- Rogge J. – U., Děti potřebují hranice, Praha, 2000
- Trpišovská D., Vývojová psychologie pro studenty učitelství, Pedagogická fakulta UJEP, Ústí nad Labem, 1998
- Havinghurst R. J. , Human Development and Education, Longman, 1953, London(použito v: Trpišovská D., Vývojová psychologie pro studenty učitelství, Pedagogická fakulta UJEP, Ústí nad Labem, 1998) str. 28 této práce

- Vnitřní řád diagnostického ústavu pro mládež, Praha 2

LEGISLATIVA

- z. č. 109/2002Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a jeho novely.
- z. č. 383/2005Sb. kterým se mění z.č. 109/2002Sb.
- z. č. 94/1963Sb. o rodině

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 : Přehled projevů za které se dle vnitřní směrnice zařízení udělují kladná a záporná upozornění.

Přehled projevů za které se dle vnitřní směrnice⁶ zařízení udělují kladná a záporná upozornění.

Kladné body se udělují za nadprůměrné plnění povinností, zejména aktivitu a snahu o zlepšení chování a přístupu v rámci všech činností. Většinou ho udělují pedagogičtí pracovníci.

+1 bod	Snaha o zlepšení chování ve všech činnostech
+2 body	Opakované pozitivní přístupy ve všech činnostech (na pracovišti, ve spolusprávě, ve veřejně prospěšné činnosti, v dobré reprezentaci ústavu, v pomoci spolužákovi).
+3 body	Soustavné a výrazné pozitivní ovlivňování ostatních při činnostech (např. výrazná iniciativa, samostatná činnost na brigádách, pracovištích).
+4 body	Zabránění ponižování, zesměšňování a využívání spolužáka, zabránění fyzickému napadení, pozitivní čin přesahující výrazně rámec běžně vyžadované normy, oznámení závažné skutečnosti nebo zabránění útěku. Toto hodnocení je udělováno ve zcela výjimečných případech.

⁶ Vnitřní řád Diagnostického ústavu pro mládež, Lublaňská 33, 120 00 Praha 2, str. 22 - 23

Záporné body se udělují za porušování a neplnění stanovených povinností, zde uvádím přehled nejčastěji udělovaných:

- 1 bod drobné přestupky proti vnitřnímu řádu a stanoveným normám
 - jednorázové verbální provokace
 - neklid a rušení po večerce
 - rušení programu
 - neodevzdání klíčku od skříňky
 - nesprávné oblečení na činnost
 - vulgární výrazy

- 2 body opakující se drobné přestupky proti vnitřnímu řádu a stanoveným časovým normám
 - nedovolené sezení nebo ležení na zemi ve všech prostorách
 - nedodržování hygienických zásad
 - nepovolené věci ve skřínce, na ložnici
 - pozdní příchod o 2 minuty
 - opakované vulgární vyjadřování

- 4 body závažné přestupky proto vnitřnímu řádu
 - opakované provokace, vyhrožování, zesměšňování
 - lhaní, podvod
 - návštěva cizí ložnice
 - rušení po večerce
 - neúčast na programu, odmítání programu

- 12 bodů - využívání spolužáka k úsluhám, šikanování
 - hrubé jednorázové fyzické napadení – bez zranění

- bezdůvodný pozdní příchod ze samostatné vycházky – do 15ti minut
- 20 bodů
 - hrubé fyzické napadení – se zraněním
 - útěk z DÚM
 - neoznámení závažné skutečnosti
 - vlastnictví nebezpečných předmětů
 - hrubé zneužívání spolužáka k různým úsluhám